

Position Paper

Inbreng voor het RTG Onderwijshuisvesting 6 juli 2022

Goede en duurzame onderwijshuisvesting is cruciaal voor goed onderwijs. Voor het onderwijs geschikte schoolgebouwen waarin het gezond en fijn is om te leren en te werken leiden tot een hoger leerrendement en minder ziekteverzuim.

Momenteel staat de vervanging en renovatie van schoolgebouwen nagenoeg stil. Alleen als de Rijksoverheid, gemeenten en schoolbesturen de vernieuwing hoog op hun agenda zetten, er fors geïnvesteerd wordt, verantwoordelijkheden helder worden belegd en ieder zijn rol pakt, kan verder worden gebouwd aan goed onderwijs voor alle kinderen.

Waar knelt het?

1. Scholen zijn verouderd

Bekostiging

- Het Rijk heeft te weinig geïnvesteerd in onderwijshuisvesting
- De prijzen stegen altijd al flink, maar de laatste maanden is de situatie nog veel ernstiger geworden; zie onderstaand voorbeeld waar sprake is van een prijsstijging van 19 tot 27% in een jaar.
- Schoolbesturen geven gemiddeld ongeveer 15% meer geld uit aan exploitatie en onderhoud dan waar zij voor worden bekostigd.
- Het onderzoek van MCKinsey naar de toereikendheid van de bekostiging in het onderwijs laat zien dat er sprake is van een flinke onderinvestering in onderwijshuisvesting door de overheid.¹
- Ook gemeenten hebben jarenlang te weinig geld gekregen voor vernieuwing van schoolgebouwen.

Niet altijd duidelijk wie waar verantwoordelijk voor is

Wie waar verantwoordelijk voor is, is lang niet altijd helder. Gemeenten zijn verantwoordelijk voor nieuwbouw, uitbreiding en tijdelijke huisvesting. Schoolbesturen zijn verantwoordelijk voor de exploitatie en het onderhoud van het schoolgebouw. Grote ingrepen en renovaties zijn een grijs gebied, waar de verantwoordelijkheden niet altijd duidelijk zijn.

Gevolgen

Impasse tussen schoolbesturen en gemeenten en trage vernieuwing van schoolgebouwen:

- Een gemiddeld schoolgebouw is 40 jaar en oud en wordt pas na 69 jaar vervangen.

¹ <https://www.vo-raad.nl/nieuws/onderzoek-toereikendheid-bekostiging-en-doelmatigheid-bestedingen-gepubliceerd>

- Nieuwbouw komt pas aan de orde als een gebouw technisch gezien niet meer voldoet. Zo ver komt het vaak niet omdat een schoolbestuur verplicht is het schoolgebouw in stand te houden.

Conclusie: Het Rijk moet zorgen voor realistische bekostiging en verantwoordelijkheden moeten helder worden belegd. Hierdoor kan de vernieuwingscyclus worden teruggebracht naar 40 jaar.

2. We stellen meer eisen aan schoolgebouwen

Voor scholen is het belangrijk dat het gebouw ten dienste staat aan hun onderwijsvisie.

- Onderwijsvernieuwing: minstens 44% van de scholen is, gezien het ontwerp, alleen geschikt voor klassikaal onderwijs en niet voor andere onderwijsconcepten, zoals unitonderwijs of onderwijs waarbij kleine groepjes leerlingen buiten de klas extra ondersteuning krijgen.
- Passend en inclusief onderwijs, ontwikkelingen vanuit de maatschappij; in veel schoolgebouwen is het erg moeilijk om op een goede manier hier invulling aan te geven. De indeling en toegankelijkheid van schoolgebouwen, maar ook het aantal vierkante meters, zijn niet berekend op het adequaat ondersteunen van leerlingen met een specifieke ondersteuningsbehoefte in het regulier onderwijs. Dat geldt ook voor de inzet van inclusief onderwijs voor alle kinderen, en een inclusief personeelsbestand.

Conclusie: welke visie of onderwijsvernieuwing dan ook, het vraagt om een andere en meer flexibele inrichting van de schoolgebouwen, meer m². Dit is niet haalbaar met de huidige voorraad schoolgebouwen.

3. Binnenmilieu

De afgelopen jaren is er terecht veel aandacht geweest voor ventilatie op scholen. In veel schoolgebouwen is het binnenklimaat (luchtkwaliteit, temperatuur, akoestiek en daglichttoetreding) onder de maat, waardoor het een onprettige en ongezonde leer- en werkomgeving is voor leerlingen en onderwijspersoneel. Dit resulteert in lager leerrendement en hoger ziekteverzuim. De benodigde investeringen in het binnenklimaat zouden vooral gedaan moeten worden als onderdeel van een integrale aanpak (ook ikv duurzaamheid bijvoorbeeld) en niet zoals tot nu toe, als gevolg van de coronapandemie, als enkelvoudige investering.

Duurzaamheid

Duurzame schoolgebouwen zijn nodig voor goed onderwijs én om de doelstellingen uit het Klimaatakkoord te behalen.

- De energiehuishouding van scholen moet voldoen aan de eisen uit het Klimaatakkoord. De huidige energieprestaties van schoolgebouwen voldoen niet aan de eisen uit het Klimaatakkoord dat in 2020 is afgesloten (energieneutraal, zonder gasaansluiting).
- De CO₂-uitstoot moet in 2030 zijn gedaald met 55% t.o.v. 1990.
- Voor 2050 is het doel: 95% CO₂-reductie en aardgasvrij.
- 31% van de schoolgebouwen heeft energielabel G. Ter vergelijking: kantoorgebouwen hebben label C of beter.

Conclusie: om te voldoen aan de klimaatdoelstellingen is vernieuwing én verduurzaming van schoolgebouwen in hoog tempo nodig.

Voorbeeldcasus

Een schoolbestuur vo is in een gemeente een groot renovatieproject aan het voorbereiden met een bouwteam van architect, adviseurs en aannemer. Voor 16.5000 m² schoolgebouw is in 2021 een budget van €18,7 mln beschikbaar gesteld door de gemeente. Nu is het voorontwerp vastgesteld met bijbehorende raming die tussen 3,5 mln en 5,0 mln hoger uitkomt. Dat betekent dus in 1 jaar tijd een indexering van tussen 19% en 27%. Het is niet zeker of de gemeente deze prijsstijgingen kan bekostigen.

Er worden twee oorzaken genoemd: in de eerste plaats de verstoorde wereldhandel door Corona en inflatie waardoor bouwmaterialen extreem in prijs zijn gestegen in 2021. In de tweede plaats de oorlog in Oekraïne, die energieprijzen en de prijs van nog meer grondstoffen omhoog drijft. Voorlopig lijkt hierin geen verbetering te komen.

Schoolbesturen merken dat sommige gemeenten ondanks hoge idealen voor verduurzaming helemaal door hun begroting heen raken. Dit wordt mede veroorzaakt door de kosten voor onderwijshuisvesting in voorgaande jaren. Het gevolg kan zijn dat de gemeente ineens alle normen voor ventilatie en duurzaamheid loslaat. Daarmee komt dan het gezamenlijk werken aan verbetering stil te liggen.